

Beroepsprofiel

2.2.1 Beroepsprofiel Schrijftolk

Inleiding

Sinds 2000 is de pilot-opleiding Schrijftolk gestart met het doel mensen in 1 jaar op te leiden tot Schrijftolk. Een Schrijftolk typt met behulp van het Velotype Veyboard op spreesnelheid het gesproken woord in en de dove persoon kan op het beeldscherm van de laptop meelesen wat er gezegd wordt en zodoende in communicatie blijven. Het curriculum is tot stand gekomen op basis van de ervaring van docenten van de NGT-opleiding en Marie-José Wissink (praktijkdeskundige). Met ingang van september 2003 is de opleiding officieel onderdeel van de NGT-opleiding geworden in de vorm van een minor.

Beroepsoriëntatie

Waarde-oriëntatie van het beroep Schrijftolk:

Een mens is een sociaal wezen. Het meest wezenlijke middel om uiting te geven aan sociaal gedrag is de communicatie. De erkenning dat communicatie de basis vormt voor menselijk gedrag en de erkenning dat ieder individu het recht heeft gebruik te maken van zijn of haar meest natuurlijke communicatievorm is de basis voor de waarde-oriëntatie waarop het beroep Schrijftolk is gebaseerd.

Dove mensen vormen een minderheidsgroep binnen de samenleving. De onderscheidende factor tussen horende en dove, slechthorende, doofblinden¹ en plots/laat-dove mensen is de communicatie. Als gevolg van het niet kunnen horen is de communicatie van dove mensen visueel/manueel en van doofblinden mensen tactiel. De meeste dove mensen geven de voorkeur aan het voeren van gesprekken in de Gebarentaal. Gebarentalen zijn ontstaan binnen de Dovengemeenschap. Het handalfabet (vingerspelling) kan onderdeel uitmaken van de Gebarentaal. Anderen kiezen voor een gebarensysteem dat afgeleid is van de Gebarentaal of voor een orale methode of een orale methode gecombineerd met schrift.

Functie en doel

De functie van Schrijftolk is erop gericht voorwaarden te scheppen voor een optimale communicatie tussen slechthorenden, doofblinden, plots/laat-doven, prelinguaal doven en horenden die gebruik maken van gesproken talen.

De Schrijftolk beoogt met zijn functie ten dienste te staan van slechthorenden, plots/laat-doven, doofblinden, doven en horenden en stelt zich ten doel binnen de uitoefening van zijn functie als communicatie-intermediair onafhankelijkheid en objectiviteit te betrachten.

Domein

Het werkveld van de Schrijftolk strekt zich uit tot alle mogelijke vormen van maatschappelijk verkeer, waarbij communicatie tussen horende mensen enerzijds en slechthorende, doofblinden, plots/laat-dove en/of dove mensen anderzijds een rol speelt en waarbij door één van of door beide partijen een tolk wordt gewenst.

Uitgaande van de indeling volgens het besluit Doventolkvoorziening AAW van februari 1988, kunnen Schrijftolken worden gevraagd voor de volgende situaties:

¹ Weliswaar is gekozen voor de benaming van doofblinde mensen, maar dit kan ook betekenen dat deze mensen nog beschikken over gehoor- en gezichtsresten.

Beroepsprofiel

Leefsfeer

Voorbeelden: consulten bij huisarts, specialist, tandarts: therapeutische behandelingen van medische of para-medische aard; psycho-sociale hulpverlening of psychotherapeutische behandelingen; contacten met de overheid: plaatselijk, regionaal of landelijk politie en justitie; koop en verkoop van roerende en onroerende goederen; ouderavonden op de reguliere school van de horende kinderen; sollicitatiegesprekken; recreatieve situaties (feesten); openbare manifestaties; kerkdiensten; begrafenissen; bruiloften; culturele activiteiten.

Werksfeer

Voorbeelden: werkoverleg; vergaderingen; congressen; functionerings- of beoordelingsgesprekken; bedrijfsopleidingen; ondernemingsraad.

Onderwijsfeer

Voorbeelden: regulier basis onderwijs; vormen van voortgezet algemeen onderwijs; middelbaar en hoger beroeps onderwijs; wetenschappelijk onderwijs; andere opleidingen, trainingen en cursussen.

De Schrijftolk kan uit hoofde van zijn functie worden geconfronteerd met omstandigheden waarin de cliënt zich in een uiterst persoonlijke sociale situatie bevindt. Op grond hiervan zal de Schrijftolk zich dienen te houden aan de regels die in de vigerende Beroepscode voor Schrijftolken, opgesteld door de Opleiding Schrijftolk verbonden aan de Hogeschool van Utrecht, Faculteit Educatieve Opleidingen, Seminarium voor Orthopedagogiek, Opleiding Leraar/tolk NGT zijn neergelegd. Een gegeven, behorend bij het beroep van Schrijftolk is het feit dat de geografische plaats van de tolkopdrachten als regel wordt bepaald door de cliënten.

Ethiek

De ethiek van het beroep Schrijftolk verdient een benadering vanuit meer dan één dimensie. Op de eerste plaats is er de waarde-oriëntatie waarop het beroep is gebaseerd. De erkenning van de communicatie als fundamentele uiting van menselijk gedrag en het recht van ieder individu om gebruik te mogen maken van de voor hem/haar meest geëigende of natuurlijke communicatievorm. Deze ethische norm is een zogenaamde “universele” of “publieke” norm.

Vervolgens zijn er de professionele normen waaraan iedere Schrijftolk geacht wordt zich te houden. Een reflectie van de beroepsethiek is neergelegd in de vigerende Beroepscode voor Schrijftolken. Hoewel deze schriftelijk vastgelegde regels gelden als richtlijnen voor de praktijk, zullen zij niet op alle ethische praktijkvragen een antwoord kunnen geven. Een voortdurend proces van nadenken over en reflecteren op ethische vraagstukken, samenhangend met de beroepspraktijk is daarom van het grootste belang.

In ieder contact tussen mensen, zo ook in een relatie die voortvloeit uit een beroepspraktijk, komen, naast de publieke normen en de beroepsnormen, ook relationele normen aan de orde. Iemands persoonlijke geschiedenis, de relaties die hij heeft met anderen en de betrokkenheid daarbij, bepalen mede iemands morele handelwijze in de verhouding met mensen. Loyaliteit, eerlijkheid, toewijding, betrouwbaarheid zijn normen die een publieke, algemene invulling kennen, maar eveneens een persoonlijke invulling krijgen.

Beroepsprofiel

De eigen normen en waarden, die vanzelfsprekend doorklinken in de attitude en de uitoefening van de werkzaamheden van een dienstverlener vragen daarom eveneens om een voortdurende ethische reflectie.

Functie inhoud van het beroep Schrijftolk

Inleiding

Het beroep Schrijftolk is een dienstverlenend beroep. De Schrijftolk is verantwoordelijk voor een inhoudelijk correcte vertaling/vertolking van de boodschap en voor het weergeven van terzijdes en/of geluiden binnen een tolksetting, die de sfeer of de boodschap beïnvloeden.

Werkzaamheden

De functie van Schrijftolk kan worden onderverdeeld in een aantal te onderscheiden werkzaamheden:

- a. Voorbereiden van de tolkopdracht
- b. Het tolken/vertalen
- c. Signaleren en informeren
- d. Administreren
- e. Reizen en presenteren

Ad.a. Voorbereiden van de tolkopdracht

De Schrijftolk bereidt de tolkopdracht voor:

- door zich te (laten) informeren over plaats, tijd en inhoud van de tolkopdracht;
- door zich, met name in hulpverleningssettings, vooraf te laten informeren over doel, inhoud en werkwijze van de hulpverlener;
- door van tevoren zonedig relevant materiaal met betrekking tot de opdracht te bestuderen;
- door van tevoren met cliënt(en) te overleggen over de communicatiemethode en -modaliteit die de voorkeur geniet en die zal leiden tot de meest effectieve communicatie;
- door cliënten/betrokkenen vooraf te informeren over de rol en de functie van de Schrijftolk en bij de introductie cliënten te informeren over de beroepscode;
- door samen met cliënten de plaats van de tolk en andere betrokkenen in de setting te bepalen;
- door te wijzen op de noodzaak van optimale omstandigheden ten aanzien van licht en geluid.

Ad.b. Het tolken/vertalen

De Schrijftolk translitereert de boodschap vanuit de brontaal (gesproken Nederlands) naar de doeltaal (geschreven Nederlands).

De Schrijftolk past zich aan aan het taalregister van de cliënten.

De Schrijftolk grijpt in als omstandigheden binnen de tolksituatie het tolken ongunstig beïnvloeden.

Ad.c. Signaleren en informeren

Als de Schrijftolk signaleert dat tussen de cliënten misverstanden ontstaan of dreigen te ontstaan als gevolg van een gemis aan kennis van de wederzijdse cultuur, normen en gebruiken, zal de Schrijftolk dit kenbaar maken. Eventueel kan de tolk aanvullende

Beroepsprofiel

informatie verstrekken. Zonodig zal worden verwezen naar instanties die zich hebben gespecialiseerd in de dienstverlening dan wel hulpverlening aan plots/laat-doven en slechthorenden.

Ad.d. Administreren

De Schrijftolk voert een administratie met betrekking tot de tolkopdrachten.

De Schrijftolk wordt met het oog op de reflectie ten aanzien van het eigen functioneren aangeraden een logboek bij te houden.

Bij alle administratie met betrekking tot tolkopdrachten is zorgvuldigheid vereist in verband met de privacy van de cliënt.

Ad.e. Reizen en presenteren

De plaats waar de tolkopdracht zich voltrekt wordt als regel bepaald door de cliënten.

De Schrijftolk dient een kwartier voor aanvang op de plaats van de opdracht aanwezig te zijn.

De Schrijftolk zal qua kleding en uiterlijk rekening houden met de omstandigheden waarin hij terecht komt.

Voorwaardenscheppende taken.

De voorwaardenscheppende taken hebben betrekking op het behouden en het bevorderen van de kwaliteit van het beroep als geheel en van de Schrijftolk als beoefenaar in het bijzonder. Het gaat hierbij onder andere om:

- . het bijwonen van bijeenkomsten van vakgenoten en deelnemen aan cursussen ter bevordering van de deskundigheid;
- . het zich op de hoogte houden van vakinhoudelijke ontwikkelingen;
- . het zich op de hoogte houden van actualiteiten binnen de plots/laat-doven-, slechthorenden- en Dovenwereld en de maatschappij als geheel;
- . het onderhouden van contacten met de plots/laat-doven-, slechthorenden- en de Dovenwereld;
- . het deelnemen in werkgroepen in verenigingsverband ter bevordering van de ontwikkelingen van het vak;
- . het voorkomen van overbelasting ter preventie van beroepsziekten.

Modaliteiten, methoden en technieken en tolksettings

Modaliteiten:

Binnen de tolksetting translitereert de schrijftolk van gesproken Nederlands naar geschreven Nederlands.

Methoden en technieken:

- . Simultaan-tolken is een methode die bij het tolken voor alle dove, slechthorende, doofblinden en plots/laat-dove mensen vrij algemeen wordt toegepast. Het tolken vindt bij deze methode bijna gelijktijdig plaats met het uitzenden van de boodschap. Omdat bij het communiceren met dove mensen geen stem hoeft te worden gebruikt, is dit een adequate manier van tolken.
- . Consecutief-tolken wil zeggen, dat de tolk wacht tot de spreker de boodschap of enkele zinnen daarvan heeft uitgesproken. Daarna wordt de boodschap omgezet naar de doeltaal.
- . Schakeltolken (relay-tolken) is een methode, waarbij de output van de ene tolk de input vormt voor de vertaling van een andere tolk. Bij het tolken voor doven kan deze

Beroepsprofiel

methode onder anderen worden toegepast in situaties waarin er een samenwerking is tussen een Schrijftolk en een gesproken-taaltolk van een andere taal. Bijvoorbeeld van gesproken Russisch naar Nederlands.

- . Het tolken van video, t.v. houdt in dat de Schrijftolk hetgeen gezegd wordt intypt. De tolk dient hierbij, naast het vertolken van het gesproken woord, enigszins zicht te houden op de beelden die worden getoond. In dergelijke situaties is het van belang dat er voldoende zicht op het scherm is.
- . Tolken voor doofblinden met behulp van apparatuur, waarmee de gesproken tekst in braille kan worden omgezet of het scherm wordt aangepast door bijvoorbeeld de letters te vergroten en contrast aan te brengen tussen achtergrond en letters.
- . Het tolken door middel van NmG ter ondersteuning van het spraakafzien.

Tolksettings

Naast de genoemde methoden en technieken zijn er ook specifieke situaties die een eigen aanpak behoeven.

- . Bij het tolken in geestelijke gezondheidszorg-settings kan de tolk zijn werk het beste doen als hij zich vooraf op de hoogte stelt van het doel van een psychologische test of het doel en de techniek van een bepaalde therapie. Een voorgesprek met de therapeut is onontbeerlijk. Hierin kunnen bijvoorbeeld afspraken gemaakt worden over de plaats van tolk, cliënt en therapeut en kan de tolk zich voorbereiden op allerlei gevoelige en emotionele zaken. Een nagesprek met de therapeut kan nuttig zijn om bepaalde gevoelens die eventueel tijdens de sessies zijn opgekomen te helpen verwerken. De tolk moet ervan doordrongen zijn dat deze settings veel van hem vragen.
- . Voor het tolken bij congressen dient de schrijftolk enige jaren ervaring te hebben en bekend te zijn met het vakjargon dat bij het congres gebruikt wordt.
- . Er zijn vele juridische settings waarbij een Schrijftolk ingezet wordt: een politieverhoor, een gerechtelijk vooronderzoek, een bespreking tussen cliënt en advocaat, een rechtszaak binnen het strafrecht, civielrecht of administratief recht. Een goede kennis van de gang van zaken en de terminologie binnen deze settings is noodzakelijk. Het kan nuttig zijn de rol en functie van de tolk vooraf uit te leggen en te wijzen op de Beroepscode. De rechter kan aan de tolk vragen een eed af te leggen. Als tijdens een verhoor of zitting blijkt dat de tolk niet goed kan communiceren met de dove cliënt, kan hij vragen om nog een andere (dove) tolk in te zetten ter ondersteuning. Is er geen adequate oplossing mogelijk, dan moet hij afzien van de opdracht, gezien het belang dat gemoeid is bij juridische beslissingen.

Bekwaamheden van de Schrijftolk

De bekwaamheden van de Schrijftolk komen tot uiting in de adequate en alerte wijze waarop de tolk in uiteenlopende tolksettings functioneert. De tolk moet zijn kennis en vaardigheden direct kunnen inzetten. De tolk moet de situatie snel kunnen overzien en inzicht hebben in sociale structuren, taalregisters en -niveaus en de intermenselijke communicatie.

Bekwaamheden

De bekwaamheden kunnen worden onderverdeeld in:

- a. taalvaardigheden en Velotype Veyboard-vaardigheden
- b. sociale en communicatieve vaardigheden
- c. kennis en inzicht

Beroepsprofiel

d. attitude

Ad. a. Taalvaardigheden en Velotype Veyboard-vaardigheden

De Schrijftolk zal zich op HBO-niveau schriftelijk en verbaal moeten kunnen uitdrukken in de Nederlandse taal. Deze vaardigheden moeten kunnen worden toegepast: in het translitereren van gesproken Nederlands naar geschreven Nederlands met behulp van het Velotype Veyboard. De Schrijftolk is in staat een gemiddeld spreektempo te translitereren.

Daarnaast zal de Schrijftolk een zodanige beheersing van Nederlands ondersteund met Gebaren (NmG) dienen te beheersen dat hij/zij zich kan introduceren en de eerste communicatie op deze wijze kan voeren tot de apparatuur is geïnstalleerd.

Ad. b. Sociale en communicatieve vaardigheden

Op sociaal gebied zal de Schrijftolk zich soepel aanpassen aan diverse maatschappelijke situaties. Een interactie tussen mensen en een conversatie is gebonden aan regels. De regels die gelden tussen horende mensen onderling zijn niet altijd gelijk aan de regels die bij dove mensen gebruikelijk zijn, bijvoorbeeld het beurtneem-patroon in de conversatie. De tolk behoort op een flexibele manier met deze verschillen om te kunnen gaan, zonder een van de partijen achter te stellen of tekort te doen.

Ad. c. Kennis en inzicht

Om handelingen en vaardigheden te kunnen integreren en toepassen in uiteenlopende situaties op de gevraagde momenten en om goed te kunnen functioneren in diverse tolksettings is naast bekwaamheden, vaardigheden en toepasbare kennis, een flinke dosis latente kennis en algemene ontwikkeling gewenst.

Een basispakket volgt hierbij:

Kennis van de meest toegepaste communicatiesystemen voor dove, slechthorende, doofblinden en plots/laat-dove mensen.

Kennis van de methoden en technieken van het tolken en vertalen.

Kennis van maatschappelijke en sociale structuren, in het bijzonder kennis van de cultuur de normen, waarden en gebruiken binnen de dovenwereld.

Kennis van de cultuur de normen, waarden en gebruiken van de Nederlandse horende maatschappij.

Kennis van de relatie tussen de horende- en de dovenwereld.

Kennis en inzicht in de (meta-)communicatie.

Kennis van communicatietechnieken, w.o. vergadertechnieken, discussie-technieken en gesprekstechnieken.

Kennis van de dovengeschiedenis.

Kennis m.b.t. plots- en laatdoofheid

Kennis van rouwverwerking m.b.t. plots- en laatdoofheid

Juridische kennis, waaronder kennis van de juridische procesgang.

Kennis van (psychische) hulpverleningsprocessen.

Kennis van het onderwijsbestel in Nederland.

Kennis van de Gezondheidszorg.

Kennis van verschillende levensbeschouwingen en culturen.

Kennis van de sociologie.

Kennis van de psychologie.

Beroepsprofiel

Kennis van de agologie/andragogie.
Kennis van de filosofie, waaronder ethiek.

Ad. d. Attitude

De houding van de Schrijftolk kenmerkt zich door openheid, respect en onbevooroordeeld zijn. De Schrijftolk is zich ervan bewust dat de cliënt meer inhoudelijke deskundigheid kan bezitten op bepaalde (vak)gebieden.

De Schrijftolk zal zich realiseren en accepteren dat de cliënten binnen een tolksetting de actoren zijn. Desondanks zal de tolk onwillekeurig invloed uitoefenen op de situatie. Er is immers sprake van interactie:

- * tussen de tolk en de dove perso(o)n(en)
- * tussen de tolk en de horende perso(o)n(en)
- * tussen de dove en de horende perso(o)n(en)

De Schrijftolk zal zich bewust behoren te zijn van zijn invloed binnen de triangel- of multiverhouding, maar zal deze nooit oneigenlijk gebruiken. Van de Schrijftolk wordt het vermogen gevraagd om te kunnen reflecteren op zijn eigen functioneren en attitude binnen diverse tolksettings. De tolk is kritisch naar zichzelf en kritisch, maar collegiaal, naar zijn collega's.

Basiskwalificatie

Het werkveld van de Schrijftolk is zo gedifferentieerd, dat het onmogelijk is voor een Schrijftolk om altijd in alle situaties optimaal te functioneren. Iedere Schrijftolk zal zich daarom bewust dienen te zijn van de eigen mogelijkheden én beperkingen. In een basispakket zal de Schrijftolk door middel van een opleiding op zijn functie worden voorbereid. Daarnaast kunnen door scholing extra kwalificaties behaald worden voor specialisaties. Een voortdurende wisselwerk met het werkveld draagt bij aan de kwaliteitsontwikkeling van de tolk.